

Budapest ősbüne.

Irta Andronicus.

Budapestnek igen sok kritikus esze van. Több mint akármely más nagyvárosnak. Ez még nem bűn. Kívált békében nem az. De így, háboruban már nem is erény. Mert most csupa olyan katonadologról van szó, a mihez az itthon maradt polgári, *untauglich* Budapest nem ért, s a mit kritikus eszével mégis szünetlenül izekre szed. Ezzel ugyan, hál' Istennek, nem árt hőtendorfi Conrad komoly stratégiájának, mert az messze van, ellenben árt a maga kedvének s e mellett a hálátlanság bűnébe esik.

Katonáink csodákat tesznek az óriási orosz tulerő ellen. Berlin kivilágít elragadtatásában, Bécs lobogódiszbe öltözik. Zágráb ujjong s üdvözlő sürgönyökben árasztja boldog érzéseit a győztes vezérek, Dankl és Auffenberg felé. Budapest ezalatt sötét, disztelen, néma, s a helyett hogy a győzelmeknek örvendene, a kákán is csomót keres. Jaj Lemberg! — ez a baja. S eszébe sem jut, hogy Lemberg nem Budapesthez, hanem az orosz határhoz van ötven kilométernyire. Eszébe sem jut, hogy diadalmas csapataink mily mélyen nyomultak már be orosz területre. Rá sem gondol, hogy a méltán magasztalt német hadvezetés sokszorosan nagyobb porosz területekre bocsátotta be a francziákat és az oroszokat, mint a mekkora Galiczia keleti része az orosz határtól Lembergig. Budapest keserű, mint Deák Ferencz anekdotájában az a földesur, a ki a lehető legjobb aratás után azon panaszkodik, hogy mák mégsem termett. S ha Lembergnél is visszavertük volna az orosz, Buda-

pest kitalálná, hogy még mindig nagyon messze vagyunk Moszkvától — s ezen kelletlenkednék.

Ez a mindig mindenáron kelletlenkedés Budapest ősbüne. Ered pedig abból, hogy Budapestnek több a kritikus esze, mint a hazafias naiv szíve.

A fanyar, sőt czinikus kritika tulhajtása itt mindenha divat volt. És annyira nem ment ki soha a divatból, hogy végre kiirthatatlanul megtrögzött modorra vált. Mi több, izetlen modorossággá. Hiába eredt az ész tulságából, mégis esztelen, torz szokványpesszimizmus lett belőle, a mi sem nem öröm, sem nem haszon.

Még hónapokkal ezelőtt, míg béke volt, ezért a közbünet sokan a tulságosan nagy és tulságosan szabadszáju budapesti sajtót okolták. A mióta kitört a háboru, a budapesti sajtó oly magas, hazafias lelkesülésre lendült, oly példás erőfeszítéseket tesz a nemzeti közhangulat megnevesítésére, méltóságteljessé tételére, hogy az igazán gyönyörű. És ime, Budapest, mely mindenkor szívesen vette igaznak a legsilányabb pletykalapok minden becsmérlő, rágalmozó, rosszmájú hazugságát, most a legderekabb sajtó lelkes, hazafias örömmel adott jöhireit kétkezdve fitymálja le s a legigazabb győzelmi táviratra is gunyosan legyint: »csupa hazugság!»

Ki csinálja, kik csinálják itt ezt a visszasztító hangulatot?

Tán fizetett muszka kémek, a kiknek az a feladatuk, hogy a magyar székesfővárosi társadalom lelkében végezzék el a kutmérgezés aláláló munkáját?

Dehogy!... Fizetetlen s magukat igaz hazafiaknak és honleányoknak tartó budapestiek csinálják ezt önként s minden tudatos

rossz szándék nélkül. Pusztán kritikai eszeskedésből, a mit már születésüktől fogva megszoktak s a mi természetükké vált. Csinálják pedig társadalmi különbség nélkül tökéletes egyformasággal az egész vonalon, mintha csak összeesküdtek volna. Holott össze sem beszéltek s holott külön-külön valamennyien azt hiszik, hogy az a nagy, kelletlen pesszimistászkodás bennük csupa egyéni tulerős judicizium, nem pedig közös nyavalya. Még meg is haragszik valamennyi, ha más szájából hallja a csupa oktalan lehangoló fecsegést, mert minden egyes kutmérgező azt hiszi, hogy az ilyen átkos böseségre egyedül ő váltott patenitet.

A propelleren magasrangu köztisztviselőt hallottam hangosan hirdetni, hogy ő jobban van értesülve, mint a »hazug« ujságok s ő tudja, hogy Szerbiából bizony kivernek bennünket s hogy bizony kivernek Galicziából is. Hiszen már Lemberget is elvesztettük!

Siró-rivó előkelő urhölgy a villamos vasut állomásán hessegeti el magától a győzelmi hikkel hozzárohanó rikkancsot, hogy ez ne akarja őt bolondítani, hisz ő szegény sebesülteket ápol s azoktól hallja, milyen ostobán áldozzák fel a mi fiaink életét szerencsétlen vereséges csatákban.

Igy kezdődik a kuvikolás a magasabb körökben. Aztán hamarosan terjed, mind lejjebb és lejjebb.

A konfliktuskocsisom visszasóhajtoz rám a bakról, hogy a kozákok jönnek már Budapestre.

— No ne féljen öreg, — nyugasztalom — a kend rossz gebéjét még azok sem fogják elvinni.

— Nem ám, — feleli — csak az életemet.

— Ki az ördögnek kellene a maga rongy élete? És honnan veszi kend, hogy jönnek a kozákok?

— Onnan, hogy már nagyon közel vannak.

— Hol?

— Lembergben.

— Tudja kend, hol van Lemberg?

— Hogyne tudnám, — mondja a komflis arra ni! (És Vác felé mutat.)

— Hát jó, arra, arra, de mit gondol, hány napi járóföldre?

— Egy napira. Ismerek egy zsidóembert, az is egy nap alatt jött onnan.

— Csakhogy a zsidóember vasuton jött.

— Föliül arra a kozák is lovastól. Az én ángyom huszárfiát szintén vasuton vitték Lembergbe.

— Akkor már éppen ne féljen, öreg. Majd a maga ángyának a huszárfia elébe áll a kozáknak s nem engedi azt ide.

— Jaj uram, az én ángyom huszárfia már elesett szegény.

— Hogyan? Tán olvasta róla a hivatalos kimutatásban, hogy elesett?

— Nem olvastam, mert olvasni nem tudok. De azért már bizonyosan elesett. Az ángyom is ugy siratja már, mint halottat.

— De miért?

— Mert elesett már Lembergnél minden magyar egy lábíg. Csak az osztrák nem meri velünk tudatni.

Az öreg komfliskocsist lemarházom (a mit a magasrangú köztisztviselővel és az előkelő síró delnövel nem tehettem meg), de semmi képp sem tudom meggyőzni, hogy a kozák invázió ki van zárva.

Aztán bemegyek egy négyemeletes házba. A mint bennülök a liftben, az azt működtető

házmesterné könye hull mint a záporosó s zokogását sem képes elfojtani.

— Mi baja? — kérdem inkább boszusan mint meghatva.

— Az uramat elvitték a háboruba. Küldtem utána pénzt, azt meg a posta visszahozta. Szegény uram bizonyosan elesett.

— Milyen katona az ura?

— Népfölkelő. Hidőr a Bodrognál.

— De hisz' akkor nem történhetett baja. A Bodrog olyan messze van a háborutól, mint Makó Jeruzsálemtől.

— Azért oda is csak betörhetett már az ellenség, ha egyszer Lembergbe is betört. Ha nem halt volna meg a boldogult uram, a posta sem irta volna rá az utalványra, hogy »hiányos czimzés miatt vissza«.

Nincs időm, hogy a liftben hosszú felvilágosítással vigasztaljam meg a képzelt özvegyet, annál kevésbé, mert a mint a negyedik emeleten kilépek, egy szintén zokogó takarító nő borul a nyakába ilyen szóval:

— Jaj, jaj lelکم ténsasszony, bocsássá meg nekem, hogy tegnap a törlőrongy lerázása miatt összevesztem magával. Ma már én is csak olyan szegény özvegy lettem, mint a ténsasszony. Az én uramat is agyonlőtték a csatában. Mert én is küldtem pénzt a Mátém után s a posta nekem is visszaküldte. Az van ráírva az utalványra, hogy »czimzett elköltözött«. El bizony szegény Máté, a más-világra. Jaj nekem, jaj, jaj!

Persze, a takarító nő Mátéjáról kisül, hogy az nem is katona, nem is mozgósították, csak egy küiküllői fuvaroshoz állt be kocsisnak, a ki a katonatisztek bagázsijának vasutra szállítását vállalta el. De ha már Lembergbe is bejutott a muszka, hogyne iuthatott volna be

Küküllőre is, a mi sokkal kisebb város. S hogy is lehetne Pista hősi halálában kételkedni, mikor írásban adta a posta, hogy »elköltözött«.

A négyemeletes házban a két özvegy egyszerre százat csinál. Mert minden cselédleány részvétellel gyűl köréjük s mielőbb mind meg van róla győződve, hogy az ő szívének katonái szintén egytől-egyig elesetek már, hiszen Lembergnél egyáltalán minden magyar katona elesett. Hiába vonultak ki azok a szép felvirágzott legények nemrégiben Budapestről olyan vidám dalszóval a vonathoz!

És minden kávéházban lebzselő és minden plakát előtt ácsorgó és minden jól értesült nagyképű hihordó és minden baljóslatu fontoskodó és minden sületlen hazafi (a kinek az a hazafisága, hogy az osztrák generálisok magyarelvészto ügyetlenségét, meg a katona élelmezés szörnyüségés voltát hagyományosar átkozza) és minden ostoba fecsegésre termet keserü asszony, ha uri, ha nem uri, — mind összeszi a hangját, hogy valami szörnyü séges és közremületet keltő halálhuhogás töltse be Budapestet. És teszi ezt ugyanakkor, mikor hős katonáink délen és északon me solygyva és vidám hajrával rohanják meg a ellenséget, s nem törődve halállal, sebbel, nékülözéssel, fenségesen küzdenek és győznek.

Győzelmeiket ország- és világszerte mir denütt tudják és bámulják, csak éppen itt Budapestben nem hiszik, a hol ezt legjobba kellene tudni és bámulni. Itt valóságos ádá kéjelgés a rossz hírek gyártása, terjesztése s elhívése. Mert nem hinni soha semmi jóban föltenni mindig minden rosszat, ez Budapest megrögzött régi bün. Ez Budapest ösbüne.